

Ulusal Zehir Danışma Merkezini (114) Ne Zaman Aramalıyız?

Günümüzde hem ülkemizde hem de global olarak tüm dünyada olan hızlı sanayileşme ve kentleşme; halkın kimyasal maddeye maruz kalma riskini arttırmaktadır. Kimyasal zehirlenmelerde rol oynayan etkenlerin başında ilaçlar, sanayide ve ev yaşamında kullanılan kimyasal ürünler ve kontrolsüz kullanılan bitkisel ürünler sayılabilir. Bunların yanı sıra özellikle kırsalda karşılaşılan hayvan ısırık ve sokmaları da zehirlenmelere sebep olabilmektedir.

Her geçen gün ilaçlara olan erişimin artması ve akılcı ilaç kullanımının dikkate alınmaması; bireylerin (çoğu zaman evlerinde) çok sayıda ve çeşitlilikte ilaca erişebilmelerine imkan vermiştir. Bunun yanı sıra günümüzde halkın alternatif tıbbı ilgisinin artması ile tedavi edici etkisi olduğu iddia edilen bitkisel ürünlerin ulaşılabilirliği arttırmıştır ve bu da bitkisel ürünler ile olan zehirlenmeleri daha sık hale getirmiştir.

Acil servislerde çok sık karşılaştığımız olguların başında zehirlenmeler gelmektedir. Acil hekimleri olarak sık karşılaştığımız zehirlenme olgularına tıbbi yaklaşımı çoğu zaman bilmekteyiz. Ancak içeriğini bilmediğimiz bir ilaca, ne olduğunu bilmediğimiz bir bitkisel ürüne veya zehrinin ne tür etkiler yapabileceğini bilmediğimiz bir böcek ısırığına bağlı bir zehirlenme vakası ile karşılaştığımızda bu olguların yönetimi ile ilgili desteğe ihtiyaç duymaktayız.

İşte tam da bu sebeple kurulmuş olan Ulusal Zehir Danışma Merkezi (UZEM) bizlere bu anlamda hizmet vermektedir. UZEM; 1986 yılında Sağlık Bakanlığı Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı bünyesinde kurulmuştur ve 1988'den beri kesintisiz olarak hizmet vermektedir. Daha sonra 2012 yılında Sağlık Bakanlığı Acil Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlanmıştır. Şu anda Sağlık Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Daire Başkanlığına bağlı olarak hizmet vermektedir. Günümüzde konusunda yetkili "Ulusal" tek merkezdir. Bünyesinde 15 hekim, 10 yardımcı sağlık personeli görev yapmaktadır. UZEM'in 114 no'lu çağrı merkezi Türkiye'nin dört bir yanından gelen telefonlara 7/24 cevap vererek medikal destek sağlamaktadır.

Acil serviste çalışan doktorlar olarak bizler de zehirlenme olguları ile karşılaştığımızda çoğu zaman UZEM'i aramaktayız ve maruz kalınan maddenin etkileri, toksik dozu, varsa antidotunun ne olduğu ve tedavisi ile ilgili bilgiye erişmeyi beklemekteyiz. Çağrı merkezini aradığımızda, bizden hasta hakkında bazı demografik bilgileri ve maruz kaldığı maddeye ilişkin bilgileri ister. UZEM-114'ü aradığımızda çoğu zaman hatların yoğunluğundan dolayı telefonun bağlanmasını uzun süre beklemek durumunda kalmaktayız. Yoğun acil servislerde bu bekleme süresi bazen tolere edilemeyebilir ve hastanın acil tedaviye erişim sürecini geciktirebilir. Bu yüzden tedavisi bilinen zehirlenmelerde tedaviyi geciktirmek pahasına UZEM-114 aranmamalıdır. Bu tür bir durumda aranacaksa, telefondaki kişinin tedaviyi aktif verecek kişi olmamasına dikkat edilmelidir. Bu iş için fazladan sağlık personeli olmayan acil servislerde bu telefon beklemeleri sırasında sıklıkla akımıza gelen bir soru olur: 'Tedavisini bildiğimiz zehirlenme vakalarında da UZEM'i aramalı mıyız? Biz hangi vakalarda UZEM'i aramalıyız?'.

Hekim herhangi bir zehirlenme vakasında UZEM-114'ü aramak zorunda değildir. UZEM'i aramış olsun veya olmasın, verdiği tedavinin doğruluğundan ve güncelliğinden kendisi sorumludur. Bu sebeple hekim, tedavisini bildiği zehirlenme vakalarında UZEM'i aramayabilir hatta tedavisini bilmediği vakalarda da aramayıp başka kaynaklardan tedaviyi öğrenebilir. Ancak UZEM'in aranmasının iki açıdan önemi bulunmaktadır.

Bunlardan ilki; UZEM tarafından toplanan ve depolanan bilgilerin hem ulusal hem de uluslararası ortamda kullanılmasıdır. UZEM bu toplanan bilgilerin istatistik analizleri sonucunda yapılan halk sağlığı çalışmaları ile ulusal düzeyde üst merkezleri bilgilendirilir. Bu sayede önemli zehirlenmelere karşı önlemlerin alınması mümkün olur ve zehirlenmelerle karşılaşılma ihtimali için hastanelere antidot stoku yapılabilir. Bunun dışında UZEM bu istatistik bilgileri uluslararası Zehir Danışma Merkezleri ile yapılacak ortak çalışmalarda ve projelerde kullanmaktadır.

UZEM'i aramanın diğer yararı ise tamamen medikolegal açıdandır. Her ne kadar hekimin kanunen UZEM'i arama zorunluluğu yok ise de yapılmış olan dava örneklerinde görülmüştür ki, acil serviste

karşılaşılan zehirlenme vakalarında hekimin UZEM'i aramış olması, davalarda karar vericilerin önemseydiği bir konudur.

Acil hekimi UZEM'i zehirlenmeler ile ilgili bilgi almak haricinde; antidot temini için de kullanabilir. Çünkü UZEM'in; antidot/antiserumların temin edilmesi, etkin kullanımı ve zamanında ulaştırılmasının sağlanması için gerekli planlamayı yapmak, antidot uygulama protokollerini düzenlemek, antidot bulundurulacak merkezleri belirlemek gibi görevleri de vardır. Sonuç olarak; UZEM zehirlenme vakalarında, 114 telefon hattı ile verdiği medikal destek ve hastanelere antidot temin desteği ile hastane içerisindeki vaka yönetimi ve tedavisinde önemli rol oynamaktadır. Elindeki verilerle yaptığı ulusal ve uluslararası çalışmalarla ise hastane öncesinde zehirlenmelerin engellenmesi aşamasında etkin rol oynamaktadır. Her ne kadar zehirlenme olgularında UZEM'i aramak zorunlu değilse de ve acil servislerin yoğunluğunda telefonda beklemek ciddi zaman kaybına sebep olsa da; UZEM'i aramak, hem hekim, hem hasta, hem de toplum sağlığı açısından faydalı olacaktır. Tedavisi bilinen zehirlenmelerde; eğer telefon ile görüşme yapmak hastanın tedavisini geciktirecek ise, hastanın tedavisi önce verilip, daha sonra ilk fırsatta, UZEM aranmalıdır.

Türkiye Acil Tıp Derneği Toksikoloji Çalışma Grubu adına Uzm. Dr. Erkman Sanrı tarafından hazırlanmıştır.